

ACTUL JURIDIC UNILATERAL ÎN PROIECTUL CODULUI CIVIL

Conf.univ.dr. Anca Ileana Dușcă
Universitatea din Craiova

La doctrine expose diverses opinions au sujet de l'acceptation de l'acte juridique unilatéral en tant que source des droits et des obligations civiles, et l'on a souligné que la constitution d'une théorie générale de l'acte juridique unilatéral est difficile. Ceux qui admettent sans réserves que l'acte juridique unilatéral puisse être source d'obligations ne sont pas d'accord lorsque l'on en vient aux situations concrètes où celui-ci pourrait se manifester. De plus, l'on soutient que s'il existe en tant que source d'obligations civiles, l'engagement juridique par volonté unilatérale ne pourra fonctionner qu'à titre exceptionnel. Le projet du Code civil présente, dans cette matière, des dispositions contradictoires.

1. Teze exprimate în literatura juridică străină. Dacă, în cazul contractului s-a putut face o teorie generală, făcându-se abstracție de regimul particular al fiecărui contract, în cazul actului juridic unilateral lucrul acesta este dificil astfel încât autorii sunt tentați, mai mult a face un studiu analitic și particular al fiecăruia dintre aceste acte decât a găsi teoria generală¹. La întrebarea dacă voința izolată a unei persoane este sau nu, aptă să dea naștere unei obligații în profitul sau în sarcina sa, M.Planiol și G.Ripert² răspund că această voință unilaterală nu este inaptă în sine deoarece voințele conjugate în contract³ produc efecte juridice pentru că dreptul recunoaște rolul necesar al voinței umane și-i atașează acest efect, efect ce ar putea fi atașat și unei voințe unice ca element simplu al unui concurs de voință.

Considerând că o problemă foarte delicată este de a ști în ce măsură o voință unică este suficientă pentru a genera obligații, R. Demogue⁴ amintește că legea admite posibilitatea ca voința unilaterală să rupă o legătură juridică" (cazul contractului de muncă). Autorul arată că problema este mai importantă pentru juriști pentru că ea nu are o cotă socială prea accentuată și aceasta pentru că este vorba doar de a ști dacă actele se formează mai mult sau mai puțin rapid, fiind suficientă o singură voință sau din contră, trebuie să se aștepte cea de-a doua voință pentru a se constitui un acord între ele. Altfel spus trebuie conciliată dorința de rapiditate - care ar fi îndeplinită prin actul juridic unilateral - cu

---

¹M.P.Raynaud, *Cours de droit civil. Les cours de droit*, Paris, 1962, p.387

²M.Planiol, G.Ripert, *Traité pratique de droit civil*, Tome VI, Obligations, Paris, Librairie General de Droits, Jurisprudence, 1930, p.10

³Autorii consideră ca având caracter excepțional crearea unei obligații prin voința creditorului pentru că o persoană nu este calificată pentru a impune altuia o obligație decât în cazurile în care legea îi permite aceste lucruri (ca în cazul gestiunii de afaceri, în care voința gerantului este sursa obligațiilor geratului). Principiul egalității și independenței reciproce a indivizilor nu se opune ca o persoană numai prin voința sa să facă să apară o obligație în sarcina sa, idem.

⁴R.Demogue, *Traité des obligations. En général. I. Sources des obligations. Tome V, Paris Librairie Arthur Rousseau*, 1923, p.56.

dorința de securitate, de siguranță a vieții juridice - care ar fi îndeplinită în cazul în care s-ar atașa un caracter obligatoriu declarației de voință. Autorul continuă arătând că obligativitatea promisiunii explică obligativitatea contractului, căci, efectul obligatoriu, al contractului nu înseamnă altceva decât efectul obligatoriu a două promisiuni pe care se sprijină; caracterul obligatoriu al contractului are ca antecedent necesar această promisiune.

La întrebarea de ce o promisiune este obligatorie, Siegel răspunde că trebuie făcută distincție între promisiunea pe care o face promitentul de a se ține de promisiunea sa (ceea ce implică obligația de a se ține de cuvânt, adică imposibilitatea retragerii acestuia), și promisiunea de executare. Sau, așa cum afirma Köpfer "cel ce promite trebuie să se țină de promisiune, dacă nu vrea acest lucru, mai bine să nu promită nimic"⁵.

Răspunsurile autorilor citați mai înainte arată că promisiunea este obligatorie din punct de vedere moral, dar nu se arată de ce promisiunea este obligatorie din punct de vedere juridic. În acest sens, Trade subliniază că dacă nu sunt sancționate de lege angajamentele cu priză la public, marea majoritate a afacerilor va fi compromisă⁶. Astfel în cazul în care o promisiune este emisă, prin simplul fapt că a fost dorită nu există vreun motiv pentru a o considera obligatorie. Dar promisiunea a fost lansată într-un mediu social astfel că destinatarii determinați sau nedeterminați după ce au luat la cunoștință, au acționat ca atare și astfel faptul promis a fost realizat. Iacă-tă că a apărut astfel un interes important ca de acum înainte promisiunea să fie menținută căci altfel s-ar cauza un prejudiciu. Deci, necesitățile sociale generează regula morală "ține-ți cuvântul".

A. Weill și F. Terré⁷ afirmă că declinul concepțiilor individualiste a făcut dreptul modern să aducă rezerve și numeroase restricții principiului conform căruia voința unei persoane nu este suficientă pentru a angaja din punct de vedere juridic. Astfel ar trebui admis ca sursă generală de obligații, alături de contract, angajamentul unilateral de voință, adică manifestarea emanată de la debitor⁸. Autorii arată că în cazul în care o persoană face să apară într-un ziar un anunț prin care promite o recompensă, celui care-i va aduce obiectul pierdut, în baza teoriei angajamentului prin voința unilaterală autorul anunțului va fi legat juridicește prin simpla sa manifestare de voință, astfel încât cel care-i va aduce obiectul pierdut ar putea solicita plata recompensei, iar cel care a dat anunțul nu va putea pretinde că și-a schimbat voința sau că oferta de recompensă nu există.

Teoria angajamentului prin voința unilaterală a fost emisă pentru prima dată în Austria în 1857 și susținută de autori germani, cunoscând un real succes în Germania și Italia. În Franța ea a fost propusă de Saleilles și a făcut obiectul a numeroase studii, mulți autori importanți privind favorabil această teorie. În rezumat, teoria afirmă că un debitor poate fi angajat nu numai când și-a dat acordul la o convenție, dar și prin singurul efect al unei manifestări unilaterale a voinței sale. Debitorul va fi angajat din momentul manifestării de voință independent de acceptarea de către creditor. Dacă intervenția creditorului este necesară pentru nașterea dreptului său, datoria însă, poate să rezulte din simpla voință unilaterală a debitorului, din simpla promisiune încă neacceptată⁹. Autorii

⁵Idem

⁶I. Trade, *Transformation du droit*, Paris, 1920, p.120.

⁷A. Weill, F. Terré, *Droit civil. Les obligations*, Ed. Dalloz, Paris, 1986, p.26

⁸O persoană poate fi obligată prin simplul fapt că ea "a vrut" prin simpla declarație de voință emanată de la ea, fără să fie nevoie de consimțământul creditorului", idem, p.27.

⁹Saleilles, *De la declaration de volonté dans la code allemand*. Citat de G.Plastara: *Curs de drept civil român*, vol. III, tome, Ed."Cartea Râmânească", p239.

A.Weill, F. Terré și P.Reynaud apreciază că din punct de vedere teoretic nu există o imposibilitate logică a admiterii validității angajamentului unilateral deoarece așa cum legea face să se nască efecte juridice din faptele săvârșite fără intenția părților (ca în cazul delictelor civile/tot așa de bine legea poate, în caz că i se pare util, să facă să se nască și obligația din voința unilaterală a debitorului. Mai mult, zic autorii "chiar faptul că legea nu menționează angajamentul unilateral nu ne împiedică să-l luăm în considerare după metodă generală de interpretare, după care ar aparține judecătorilor decizia admiterii unei noi surse de obligații (în cazul în care nevoile sociale o cer)¹⁰.

În sensul neadmiterii existenței actului juridic unilateral ca izvor de obligații, Planiol și Ripert afirmă că nu se poate admite că promitentul este obligat juridic imediat și irevocabil prin simpla sa manifestare de voință deoarece este contradictoriu să se admită că există, în același timp și angajament unilateral și posibilitatea de revocare a acestuia (în baza principiului simetriei între modul de încheiere și modul de desființare a actelor juridice). În continuare, autorii susțin că voința unilaterală nu poate fi reținută ca sursă de obligații pentru că legea - Codul civil - nu include nici o regulă care să poată fi explicată exclusiv pe baza unui astfel de angajament¹¹. Chiar și A. Weill și F. Terré, deși admit teoretic angajamentul unilateral ca izvor de obligații apreciază că practic teoria poate prezenta riscuri atât pentru debitor - căci un angajament asumat de unul singur poate prezenta riscul de a fi luat cu prea mare ușurință - cât și pentru creditor - pentru că e adevărat că el, creditorul rămâne liber de a nu profita de dreptul născut în favoarea sa, dar dacă se admite că un drept se poate naște fără voința creditorului oare nu se poate admite ideea că dreptul poate să și dispară prin voința debitorului, autor al declarației¹². În comparație, contractul, caracterizat prin acordul de voință este un lucru serios din punct de vedere juridic, el devenind în principiu, irevocabil prin acceptare. Dacă, în cazul contractului, părțile își asigură o dovadă a contractului atunci - se întrebă autorii - cum se va putea dovedi angajamentul unilateral¹³.

2. Teze exprimate în literatura juridică română. Și în literatura juridică română, la întrebarea dacă actul juridic unilateral poate considerat izvor de obligații, s-au afirmativ opinii divergente. Într-o opinie a autorilor M.Cantacuzino¹⁴, M.G. Rarincescu¹⁵, Rosetti-Bălănescu¹⁶, Al. Băicoianu se afirmă că manifestarea unilaterală de voință nu poate genera obligații. S-a avut în vedere faptul că legea - Codul civil - nu include o dispoziție cu caracter de principiu, ci doar reglementări disparate care recunosc unele efecte ale actului unilateral de voință. Legiuitorul a reținut în Cod, forma cea mai frecventă și cea mai importantă în care voința unei persoane intervine în stabilirea relațiilor sociale, aceea a

¹⁰A. Weill, T. Terré, op. cit., p.29

¹¹M.Planiol, G. Ripert, op. cit., p.17.

¹²Autorii afirmă că pot apărea dificultăți de dovedirea angajamentului unilateral în cazul în care - de exemplu - o persoană a ținut o declarație unilaterală de angajament și apoi pretinde că s-a avut intenția de a se lega serios. A. Weill, F. Terré, op. cit., p.30

¹³ Idem.

¹⁴M. Cantacuzino: Elementele dreptului civil, București, 1924, p.406

¹⁵M.G. Rarincescu: Cours de drept civil român, vol. III, București, 1946, p.295

¹⁶Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu: Drept civil român, vol. III, București, 1933, p.10-11

întâlnirii ei cu voința unei alte persoane și a contopirii celor două voințe într-un acord de voințe¹⁷.

Conform opiniei amintite actul juridic unilateral este o noțiune nu numai străină legiuitorului român dar și fără aplicabilitate practică. Astfel, se poate concepe ca o persoană, prin propria sa voință să creeze obligații în sarcina sa, însă nu se poate să existe un debitor fără a exista în același timp și un creditor, ori o persoană nu poate să facă un creditor - prin manifestarea sa unilaterală - o altă persoană fără acceptarea acestuia. Întocmai ca în literatura franceză se afirmă că exemplele îndeobște invocate de susținătorii teoriei voinței unilaterale generatoare de obligații (cazul testamentului, al stipulației pentru altul, cazul ofertei de a încheia un anumit contract etc.), nu pot constitui aplicații ale acestui principiu, deoarece ele pot fi aplicate și fără ajutorul unei teorii care să consfințească obligativitatea actului juridic unilateral¹⁸. Dominanta literaturii juridice recunoaște că actul unilateral constituie izvor de obligații în cazurile expres prevăzute de lege. Se arată astfel că actul juridic unilateral - deși nu este prevăzut într-o normă cu caracter principal - are o valoare juridică proprie.

Autorii T.R.Popescu și P.Anca nuanțează problema voinței unilaterale creatoare de obligații apreciind că o obligație se poate naște fie din voința debitorului afirmând în acest sens că "intervenția creditorului pentru a face să devină irevocabil dreptul sau nu are nici o înrîurire cu privire la valabilitatea obligației pe care și-o asumă debitorul și care își are sorgintea doar în voința unilaterală a acestuia¹⁹ și vorbim astfel de angajamentul unilateral care era reținut atât în Proiectul de Cod civil, din 1971 (- art.334, art.335 - promisiunea publică de răsplată, art.336, art.338 - promisiunea publică de atribuire prin concurs a unui premiu) cât și în Proiectul de Cod civil din 1985 (art.459, art.463 - promisiunea publică de atribuire prin concurs a unui premiu) - fie din voința exclusivă a creditorului - ca în cazul "gestiunii de afaceri în care obligațiile geratului își au izvorul în actul unilateral de voință a gerantului, care a acționat din proprie inițiativă, fără știrea geratului, în sarcina căruia a creat obligații în acest mod".

Prof. S. Brădeanu opinează în sensul că trebuie să se facă o distincție între "operațiunea creatoare de obligații care poate să aibă ca autor o singură persoană (cea care își ia angajamentul) și efectul operațiunii care presupune neîndoiește prezența a două persoane, anume a debitorului și a creditorului²⁰. Subliniind că în literatura de specialitate se afirmă că voința unilaterală constituie izvor de obligații, nu în regula generală, ci în mod cu totul excepțional, vom enumera cazurile reținute cu precădere: testamentul, acceptarea și renunțarea la o moștenire, promisiunea publică de recompensă, promisiunea publică de atribuire a unei prime unei lucrări, oferta de a controla, confirmarea unui act anulabil, oferta de purgă, recunoașterea unui copil din afara căsătoriei²¹.

¹⁷S. Brădeanu: Voința unilaterală ca izvor de obligații civile în RRD nr.5/1972, p.32

¹⁸M.G.Rarincescu, op. cit., p.296

¹⁹T.R.Popescu, P.Anca, Teoria generală a obligațiilor, Ed. Științifică, Buc., 1968, p.2

²⁰S. Brădeanu, op. cit., p.34

²¹C. Negrea: Dreptul civil al ținuturilor ardelene și unghurene în comparațiune cu dreptul civil român, Vol. I, Tipografia Bernat, Cluj, 1920, p.192, C.Hamangiu, Rosetti-Bălănescu; Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, Editura Națională București, 1928, p.123, P.Demetrescu, Drept civil. Teoria obligațiilor, Ed. Didactică și Pedagogică, București 1966, p.70; T.R.Popescu, P.Anca, op. cit., p.142; D.Cosma, Teoria generală a actului juridic civil, Ed. Științifică, București, 1969, p.29; S. Brădeanu, op. cit., p.34; A.Ionescu, Drept civil. Partea generală, Editura Didactică și Pedagogică, București,

Față de această stare de lucruri, în literatură, s-au reținut mai multe propuneri de lege ferenda în sensul că s-ar impune: o sumă de norme care să reglementeze atât aspecte de ordin general - noțiunea, formarea, efectele actului juridic unilateral - cât și aspecte cu caracter specific pentru fiecare caz în parte (adică întocmai ca în cazul contractului). Aceste texte legale puteau să-și găsească locul alături de contract, cvasicontract, delict, cvasidelict într-un titlu ce se putea numi "Despre izvoarele obligațiilor"(și nu "Despre contracte sau convenții - ca în prezent"²².

De asemenea, se considera necesar ca oferta de a contracta să fie reglementată nu de Codul comercial - cum este în prezent - ci de Codul civil (cu atât mai mult cu cât ne întrebăm care este rostul reglementării ofertei în Codul comercial - reprezintă o dispoziție derogatorie de la regulile dreptului civil sau o aplicațiune specială a principiilor generale ale Codului civil). Nu în ultimul rând în privința formei actului unilateral s-ar impune un regim mai formalist nu doar pentru a atrage atenția autorului cu privire la semnificația actului și la efectele pe care le generează, dar și pentru a garanta securitatea circuitului civil.

3. Proiectul Codului civil și actul juridic unilateral. Proiectul Codului civil propune - se prevede în Expunerea de motive - o reglementare care să țină seama de necesitatea sistematizării, simplificării și clarificării dispozițiilor actuale și de dinamica raporturilor economico-sociale, necesitate resimțită cu atât mai acut în cazul unei materii care constituie baza raporturilor juridice civile. Tocmai de aceea (se confirmă în Expunerea de motive) au fost reglementate acele instituții care, în prezent, reprezintă creații ale practicii judiciare (prin consacrarea soluțiilor constant oferite de jurisprudență și doctrină). Este cazul: stipulației pentru altul și promisiunii faptei altuia, simulației, etc.

În ce privește actul unilateral dispozițiile sunt contradictorii. Astfel, pe de o parte, în art.9 se prevede: "de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale" iar pe de altă parte, art.904¹ intitulat "izvoarele obligațiilor" exclude actul juridic unilateral de pe lista actelor juridice și faptelor juridice generatoare de obligații. Astfel art.904 prevede: "Obligațiile izvorăsc din contract, gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, fapta ilicită, precum și din orice alt fapt de care legea leagă nașterea unei obligații". Cu toate acestea, art. 910 prevede

---

1963, p.77; A.Pop. Gh. Beleiu, *Drept civil. Teoria generală a dreptului civil*, Buc., T.U.B., 1980p. 189; I. Albu, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Ed.Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p.225, I.Dogaru, *Valențele juridice ale voinței*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.139, p.139; T.R.Popescu, *Drept civil*. București, 1993, p.25; T.R.Popescu, *Drept civil. Introducere generală*, Ed. Oscar Print, București, 1993, p.85, A.Manca Luca, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Fundației "Chemarea", Iași 1994, p.45; C.Stătescu, C.Bârsan: *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1993, p.81; P.M.Cosmovici, *Introducere în dreptul civil*, Ed. All, 1993, p.96; I.Dogaru, T.Sâmbrian, P.Drăghici, A. Oroveanu Hanțiu, S.Ionescu, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, Tratat vol.III, Ed. Științifică, Buc.1998, p.98; I.Dogaru, P.Drăghici, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Științifică, București, 1999, p.163; S.Angheni, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, București, 1993, p.73; I.Urs, S. Angheni, *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor civile*, vol.II, Ed.Oscar Print, București, 1998, p.201.

²²Oricum, în mod criticabil legiuitorul a intitulat "Despre contracte sau convenții", Titlul al III-lea (din Cartea a III-a a Codului civil) pentru că pe lângă contracte își găsesc reglementarea - în prezent - și celelalte izvoare ale obligațiilor.

expres "În lipsă de prevedere legală sau stipulație contrară, dispozițiile prezentului capitol se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale".

Mai mult trei acte juridice unilaterale - oferta de a contracta, acceptarea ofertei și promisiunea publică de recompensă - sunt reglementate în capitolul II "Despre contract" Secțiunea a 3-a. "Încheierea contractelor" § 3 Consimțământul. Astfel: art.921 "oferta de a contracta", "oferta trebuie să cuprindă elementele esențiale ale contractului și să reflecte intenția ofertantului de a se obliga în cazul acceptății". Art.922 "Acceptarea ofertei": Acceptarea poate fi tacită numai dacă legea, obiceiul sau relațiile contractante anterior o permit". Art. 923 "Acceptarea parțială": Nu constituie acceptare răspunsul destinatarului atunci când conține modificări ori completări, ajunge la cunoștința ofertantului după expirarea termenului de acceptare sau după ce oferta a devenit caducă; un asemenea răspuns poate fi însă privit, după împrejurări, ca o nouă ofertă". Art.929 "Promisiunea publică de recompensă". (1) Cel ce promite public o sumă de bani în schimbul executării unei prestații este obligat să o plătească, potrivit promisiunii sale. (2) Dacă promisiunea este retrasă înainte de a primi executarea prestației, promitentul este obligat să restituie, până la concurența prețului promis, cheltuielile făcute cu bună-credință dacă nu demonstrează că prestația cerută nu putea fi obținută".